

ایجاد تربیتی و اخلاقی حجاب

www.ketab.ir

علی رحیمی

انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی
(ویرت الشرف)

۱۳۹۶

سرشناسه	: رحیمی، علی، ۱۳۵۶ -
عنوان و نام پدیدآور	: ابعاد تربیتی و اخلاقی حجاب / علی، رحیمی
مشخصات نشر	: قم: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	: ۲۶۸ ص.
فروست	: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، ۱۳۹۸، دوم تربیتی؛ ۲۹.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۴۴۴-۰۵۸-۵
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیا.
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۲۳۳.
موضوع	: حجاب.
موضوع	: (Hijab (Islamic clothing
شناسه افزوده	: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی
رده‌بندی کنگره	: ۴۲۲الف۳/۱۷/ BP۲۳۰
رده‌بندی دیویی	: ۶۳۶/۲۹۷
شماره کتاب‌شناسی ملی	: ۴۶۶۶۷۷۳

شماره ردیف ۱۲۸۸
شماره موضوعی علوم تربیتی-۲۹
۱۳۹۶-۱۳

■ ابعاد تربیتی و اخلاقی حجاب

- مؤلف: علی رحیمی
- ناشر: انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)
- چاپ: اشراق
- نوبت و تاریخ چاپ: اول، بهار ۱۳۹۶
- شمارگان: ۱۰۰۰
- قیمت: ۱۹۰۰۰ تومان

- دفتر مرکزی: قم، خیابان شهید، کوی ممتاز، پلاک ۳۸
- تلفن و نمابر: ۰۲۵-۳۷۷۴۲۳۲۶
- شعبه تهران: خیابان انقلاب، بین خیابان ۱۲ فروردین و شهید منیرى جاوید، ساختمان شماره ۳۱۰، طبقه سوم، واحد ۱۱۲
- تلفن و نمابر: ۰۲۱-۶۶۴۶۶۱۲۱
- شعبه مؤسسه امام خمینی (ره): قم، بلوار امین، بلوار جمهوری اسلامی، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)
- تلفن: ۰۲۵-۳۲۱۱۳۶۲۹

فهرست مطالب

مقدمهٔ معاونت پژوهش	۱۳
مقدمه	۱۷

فصل اول: مفهوم شناسی

مبحث اول: مفاهیم عام مرتبط با موضوع	۲۳
مطلب اول: مفهوم «تربیت»	۲۳
مطلب دوم: مفهوم «ابعاد تربیتی»	۲۴
مطلب سوم: مفهوم «اخلاق»	۲۶
مطلب چهارم: تفاوت‌های «اخلاق» و «تربیت»	۲۷
مطلب پنجم: مفهوم «ابعاد اخلاقی»	۳۰
مطلب ششم: مفهوم «اخلاق جنسی»	۳۱
مطلب هفتم: مفهوم «تربیت جنسی»	۳۳
مطلب هشتم: مفهوم «تربیت اخلاقی»	۳۵
مطلب نهم: مفهوم «حجاب»	۳۷
مبحث دوم: مفاهیم خاص متقارب با حجاب اسلامی	۴۱

مطلب اول: مفهوم «عفت»	۴۱
مطلب دوم: مفهوم «حیا»	۴۴
مطلب سوم: مفهوم «جلباب»	۴۵
مطلب چهارم: مفهوم «خمار»	۴۶
مبحث سوم: مفاهیم متقابل با حجاب اسلامی	۴۸
مطلب اول: مفهوم «زینت»	۴۸
مطلب دوم: مفهوم «تبرج»	۴۹

فصل دوم: مبانی نظری حجاب اسلامی

مقدمه	۵۵
مبحث اول: حجاب و ظاهر و باطنی	۵۵
مطلب اول: حجاب‌های ظاهری	۵۵
گفتار اول: حجاب و پوشش ظاهر و بدنی	۵۶
گفتار دوم: حجاب ظاهری چشمی	۵۷
گفتار سوم: حجاب در رفتار	۵۹
گفتار چهارم: حجاب در گفتار	۶۹
مطلب دوم: حجاب‌های باطنی	۷۳
گفتار اول: حجاب باطنی تقوا	۷۴
گفتار دوم: حجاب باطنی حیا	۷۶
گفتار سوم: حجاب باطنی عفاف	۸۱
مبحث دوم: دلایل عمده حجاب اسلامی	۸۵
مطلب اول: دلایل عقلی لزوم حجاب	۸۵
مطلب دوم: دلیل فطری	۹۱
مطلب سوم: دلیل قرآنی	۹۵
مطلب چهارم: دلیل روایی	۱۰۳

فصل سوم: ابعاد تربیتی حجاب اسلامی

مبحث اول: ابعاد تربیتی حجاب	۱۱۰
مبحث دوم: اهمیت ابعاد تربیتی حجاب	۱۱۲

مبحث سوم: آثار و فواید حجاب در ابعاد مختلف تربیتی.....	۱۱۳
مطلب اول: آثار و فواید حجاب در بُعد تربیت جنسی.....	۱۱۳
گفتار اول: کنترل‌کننده غریزه جنسی.....	۱۱۴
گفتار دوم: تقویت‌کننده تمرکز حواس.....	۱۱۷
گفتار سوم: جلوگیری از بلوغ زودرس.....	۱۱۸
گفتار چهارم: حفظ سلامت و زیبایی زن.....	۱۲۰
گفتار پنجم: حفظ حیا.....	۱۲۳
مطلب دوم: آثار و فواید حجاب در بُعد تربیت فردی.....	۱۲۶
گفتار اول: حفظ هویت انسانی زن.....	۱۲۷
گفتار دوم: محافظت از عواطف انسانی زن.....	۱۳۱
گفتار سوم: دستیابی به آرامش روحی و جلوگیری از اضطراب.....	۱۳۳
گفتار چهارم: پرورش و تکامل استعدادها.....	۱۳۵
مطلب سوم: آثار و فواید حجاب در بُعد تربیت خانوادگی.....	۱۳۷
گفتار اول: هدایت و ارضای صحیح غرایز جنسی.....	۱۳۸
گفتار دوم: کمک به تربیت جنس فرزندان.....	۱۴۰
گفتار سوم: کمک به اقتصاد خانواده.....	۱۴۳
گفتار چهارم: کاهش‌دهنده میزان طلاق در خانواده.....	۱۴۴
گفتار پنجم: فراهم‌کننده زمینه ازدواج جوانان.....	۱۴۸
گفتار ششم: استحکام پیوند زناشویی در خانواده.....	۱۴۹
مطلب چهارم: آثار و فواید حجاب در بُعد تربیت اجتماعی.....	۱۵۳
گفتار اول: کمک به سلامت نسل جامعه.....	۱۵۵
گفتار دوم: مبارزه عملی با هجوم فرهنگی غرب در جامعه.....	۱۵۷
گفتار سوم: مصونیت‌بخشی اجتماعی به زنان.....	۱۵۸
گفتار چهارم: زمینه‌سازی اشتغالی مناسب زنان در جامعه.....	۱۶۴

فصل چهارم: ابعاد اخلاقی حجاب اسلام

مبحث اول: ابعاد اخلاقی حجاب.....	۱۷۳
مبحث دوم: اهمیت ابعاد اخلاقی حجاب.....	۱۷۵
مبحث سوم: آثار و فواید حجاب در ابعاد مختلف اخلاقی.....	۱۷۹

۱۷۹	مطلب اول: آثار و فواید حجاب و پوشش در بُعد اخلاق جنسی
۱۷۹	گفتار اول: پاکی و طهارت
۱۸۱	گفتار دوم: کنترل چشم و مهار شهوت
۱۸۳	گفتار سوم: تعدیل غریزه خودنمایی
۱۸۶	گفتار چهارم: حفظ و تقویت حیا و عفت
۱۸۷	مطلب دوم: آثار و فواید حجاب در بُعد اخلاق فردی
۱۸۸	گفتار اول: جلب محبت و رضایت الهی
۱۸۹	گفتار دوم: حفظ ارزش و احترام و کرامت زن
۱۹۴	مطلب سوم: آثار و فواید حجاب در بُعد اخلاق اجتماعی
۱۹۴	گفتار اول: منع از مشابهت زن و مرد به یکدیگر
۱۹۷	گفتار دوم: تقویت کننده غیرت دینی و ناموسی افراد جامعه

فصل پنجم: پاسخ به برخی شبهه‌ها

۲۰۳	شبهه تفکیک عفاف از حجاب، و پاسخ آن
۲۱۱	شبهه تقابل عرفان با حجاب، و پاسخ آن
۲۱۵	شبهه ضدیت حجاب با آزادی، و پاسخ آن
۲۲۴	شبهه حق شخصی پنداشتن حجاب، و پاسخ آن
۲۲۸	شبهه تبعیض آمیز بودن حجاب، و پاسخ آن
۲۳۳	منابع
۲۵۱	نمایه‌ها

مقدمه معاونت پژوهش

حقیقت اصیل‌ترین، جاودانه‌ترین و زیباترین راز هستی و نیاز آدمی است که سلسله مؤمنان و عالمان صادق چه جان‌ها که در راه آن نیاخته، و جاهلان و باطل‌پرستان چه توطئه‌ها و ترفندها که برای محو و مسخ آن نساخته‌اند. چه تلخ‌واقعیتی است مظلومیت حقیقت، و چه شیرین حقیقتی است این واقعیت که در مصاف همیشگی حق و باطل، حق سر بلند و سرفراز است و باطل از بین‌رفتنی و نگوئسار. این والا و بالانشینی حقیقت، گذشته از سرشت حق، وام‌دار کوشش‌های خالصانه و پایان‌ناپذیر حقیقت‌جویانی است که در عرصه نظر و عمل کمر همت محکم بسته و از دام و دانه دنیا رسته‌اند، و در این میان نقش و تأثیر ادیان و پیامبران الهی، و به‌ویژه اسلام و پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و جانشینان برحق را گامی اویخته، برجسته‌ترین است.

دانشمندان نام‌آور شیعه رسالت خطیر و بی‌نظیر خویش را بهره‌گیری از عقل و نقل و غوص در دریای معارف قرآن و برگرفتن گنجینه حقیقت از سیره آن پیشوایان و عرضه آن به عالم بشری و دفاع جانانه در برابر هجوم ظلمت‌پرستان حقیقت‌گریز دانسته و در این راه دیده‌ها سوده و جان‌ها فربس داده‌اند. اکنون در عصر بحران معنویت که دشمنان حقیقت و آدمیت هر لحظه با تولید و انتشار فزون از شمار آثار نوشتاری و دیداری و به‌کارگیری انواع ابزارهای پیشرفته سخت‌افزاری و نرم‌افزاری در عرصه‌های گوناگون برای سیطره بر جهان می‌کوشند، رسالت و اندیشمندان حوزوی و دانشگاهی، به‌ویژه عالمان دین، بس عظیم‌تر و سخت‌دشواری‌تر است.

در جهان تشیع، پژوهشگران حوزوی در علوم فلسفی و کلامی، تفسیری و حدیثی، فقهی و اصولی و نظایر آن کارنامه درخشانی دارند، و تأملات ایشان بر تارک پژوهش‌های اسلامی می‌درخشد. در زمینه علوم طبیعی و تجربی و فناوری‌های جدید نیز پژوهشگران ما تلاش‌هایی چشمگیر کرده، گام‌هایی نویدبخش برداشته و به جایگاه درخور خویش در جهان نزدیک شده‌اند، و می‌کوشند تا با تعالیت‌های روزافزونشان مقام شایسته خویش را در صحنه علمی بین‌المللی باز یابند. ولی در قلمرو پژوهش‌های علوم اجتماعی و انسانی تلاش‌های دانشمندان این مرز و بوم آن‌گونه که شایسته نظام اسلامی است به بار ننشسته و آنان گاه به ترجمه و نقلیات دیگران بسنده کرده‌اند. در این زمینه کمتر می‌توان ردپای ابتکارات پژوهشی و خلاقیت‌های برخاسته از مبانی اسلامی را یافت و تا رسیدن به منزلت مطلوب علمی طالانش و پرچالش درپیش است. از این‌رو، افزون بر استنباط، استخراج، تفسیر و تبیین آموزه‌های دینی و سازمان‌دهی معارف اسلامی، کاوش در مسائل علوم انسانی و اجتماعی از دیدگاه اسلامی و تبیین آنها از مهم‌ترین اهداف و اولویت‌های مؤسسات علمی، به‌ویژه مراکز پژوهشی حوزه‌های علمیه است.

مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی* در پرتو تأییدات رهبر کبیر انقلاب اسلامی و حمایت‌های بی‌دریغ خلف صالح وی، حضرت آیت‌الله خامنه‌ای «مد ظله العالی» از آغاز تأسیس بر اساس سیاست‌ها و اهداف ترسیم‌شده از سوی حضرت آیت‌الله محمدتقی مصباح یزدی «دامت برکاته» به امر پژوهش‌های علمی و دینی اهتمام داشته و در مسیر برآوردن نیازهای فکری و دینی جامعه، به پژوهش‌های بنیادی، راهبردی و کاربردی پرداخته است. معاونت پژوهش مؤسسه برای تحقق

این مهم، افزون بر برنامه‌ریزی و هدایت دانش‌پژوهان و پژوهشگران، در زمینه نشر آثار محققان نیز کوشیده و بحمد الله تاکنون آثار ارزنده‌ای را در حد توان خود به جامعه اسلامی تقدیم کرده است.

کتاب پیش روی، پژوهشی است در قلمرو «حجاب» که با تلاش پژوهشگر ارجمند حجت‌الاسلام والمسلمین علی رحیمی نگارش یافته است. هدف اصلی نویسنده ارائه دیدگاه صحیح اسلام با توجه به ساختار وجودی فطری زن جهت تضمین شخصیت انسانی و سعادت جاودان زن است.

معاونت پژوهش از مؤلف محترم و آقایان حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر محمدناصر سقایی بی‌با و جناب آقای عبدالرضا ضرابی که با مطالعه و ارائه نظرهای سودمندشان، بر اتمام و غلظت اثر افزوده‌اند، صمیمانه سپاسگزاری می‌کند و توفیق روزافزون ایشان را از خداوند متعال خواستار است.

معاونت پژوهش

مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی

مقدمه

زن، حقیقتی بسیار ارزشمند است که به سبب ساختار وجودی ویژه، در فرایند تعلیم و تربیت و تکامل، نقش مؤثری ایفا می‌کند. از این رو صیانت از شخصیت او و مصون نگه داشتن آن از گزند آسیب‌های گوناگون، وظیفه‌ای است که دین مقدس اسلام بر آن فراوان تأکید کرده است.

زن، جلوه‌ای از جمال، محبت، خلاقیت و ربوبیت الهی، و رکن اساسی در تعلیم و تربیت است. اگر زنان به این مناسبات خود واقف شوند و در پاسداری از آن بکوشند، فرایند تربیتی و رشد شخصیت آنان و همه اجتماع سالم می‌شود و به‌خوبی پیش می‌رود؛ اما اگر رسالت تربیتی خود را زایل و رها، و در نگه‌داری از آن سهل‌انگاری کنند، لطمه‌هایی جبران‌ناپذیر بر خود، و موجودیت خود، خانواده و اجتماع وارد می‌کنند.

تجربه ملت‌هایی که در دوره‌های گذشته زندگی می‌کردند، نشان می‌دهد که هرگاه زنان، بلندای مقام و رسالت اصلی خود را درک، و برای رشد شخصیت خود تلاش کرده‌اند، منزلت و محبوبیتشان حفظ شده، و به تبع آن، افراد اجتماع نیز در سلامت زندگی کرده‌اند و ناهنجاری‌ها کمتر بوده است.

چگونه می‌توان از کیان شخصیت زن دفاع کرد و آن را از گزند آسیب‌های گوناگون مصون نگه داشت؟

به این سؤال، پاسخ‌های متعددی داده‌اند: برخی بر این عقیده‌اند که زن و مرد باید در آزادی کامل باشند و در روابط فردی و اجتماعی خود نباید هیچ‌گونه محدودیتی

داشته باشند. به باور این گروه، لازم نیست که زن، مرزها و حریم‌هایی را رعایت کند. همچنین در انتخاب نوع لباس و پوشش، تعامل فردی و اجتماعی، صحبت کردن با دیگران، و ایجاد رابطه‌های گوناگون اجتماعی و فردی، نباید برای او محدودیتی قایل شد؛ چراکه این محدودیت‌ها، توهین به شخصیت اوست و آزادی‌اش را از بین می‌برد. این گروه با بیش محدود و خط‌آلود خود، درواقع شخصیت زن را از بین برده، و از منزلت انسانی و اجتماعی‌اش کاسته‌اند.

در مقابل این دیدگاه، دیدگاه اسلام است. اسلام با توجه به ساختار وجودی و فطری انسان، دستورهایی دارد که تضمین‌کننده شخصیت انسان و سعادت جاودانه اوست.

خداوند متعال به واسطه پیامبران، هادیان و رهبران مصلح، دستورها و رهنمودهای خود را برای هدایت و سعادت انسان، برای امت‌های مختلف فرستاده است، که کامل‌ترین آنها در دین مبین اسلام متجلی است. این دستورها براساس شناخت دقیق ابعاد گوناگون وجودی انسان است و به همین دلیل دستیابی به زندگی شایسته، کمال حقیقی و سلامت جسم و روح انسان را تضمین می‌کند.

در آیین مقدس اسلام، اساس تربیت انسان احیای تمام تمایلات فطری و هدایت همه خواهش‌های طبیعی اوست. شناخت این تمایلات فطری و ارضای صحیح و معتدل هریک از آنها اساسی‌ترین رکن تربیت انسان است. چنین تربیتی هماهنگ با نظام حکیمانه خلقت و سازگار با قانون آفرینش است؛ زیرا انسان را به‌شایستگی می‌سازد و موجبات خوشبختی و سعادت ابدی او را فراهم می‌کند.

دین مقدس اسلام به‌عنوان آیین جامع و کامل خداوند متعال، با ظهور خود، شخصیت معنوی و حقوقی زنان را احیا کرد و آنان را در شخصیت انسانی و تحصیل کمالات معنوی، همتای مردان شمرد و مانع از ظلم‌ها و جنایت‌ها و

تعدی‌های بی‌شمار بر آنان شد. افزون‌بر آن، به‌منظور حفظ حرمت و شخصیت آسمانی زنان، حفظ کارایی جاذبه‌های آنها، حمایت از آنان و همچنین حفظ انسانیت و عفت عمومی، دستورهای حکیمانه مبنی بر لزوم رعایت عفاف و حیا در ابعاد گوناگون صادر کرد که یکی از مصادیق آن حجاب و پوشش اسلامی است تا به این ترتیب حافظ و نگهبان شخصیت ملکوتی و الهی زنان باشد.

پوشش حیا امری فطری است و برای حیات اجتماعی انسان ضرورت دارد. به همین دلیل در ادیان و مذاهب الهی جایگاهی خاص دارد. تمام ادیان آسمانی، حجاب و پوشش را برای انسان واجب و لازم شمرده‌اند و جامعه بشری را به‌سوی آن فراخوانده‌اند. پوشش داشتن و حفظ حیا به‌طور طبیعی در نهاد بشر وجود دارد و احکام و دستورهای ادیان الهی نیز هماهنگ و همسو با فطرت انسانی تشریع شده است.

براساس اصل لزوم هماهنگی و تناسب میان آفرینش و قانون‌گذاری، خداوند لباس و پوشاک را نیز در میان دیگر نعمت‌های بی‌کنتش به بشر ارزانی داشت و در مقایسه با مردان، اشتیاق درونی زنان را به «حجاب»، با تشریع قانون پوشش، استوار کرد تا گوهر هستی «زن» در صدف پوشش محافظت شود و جامعه از خطر فروافتادن در گرداب فساد و تباهی نجات یابد.

افزون‌بر آن، حجاب، بیانگر انتخاب یک عقیده است. انسان، با دو ویژگی «شناخت» و «انتخاب»، عقیده و مرامی را برمی‌گزیند، بدان می‌بالد، براساس آن زندگی می‌کند و تمامی رفتارهای خود را بر مبنای آن شکل می‌دهد. هرچه شناخت و اختیار انسان بیشتر باشد، عقیده و مرام او نیز پایدارتر است. حجاب نیز این چنین است؛ حجاب محصول شناخت و بینشی است که «زن» از هستی، انسان، روابط اجتماعی و چگونگی تکامل و رشد صحیح خود به دست می‌آورد. زن باید به این

باور برسد که با پوشش اسلامی خود، سیر معنوی جامعه را سرعت می‌بخشد و مانعی بر سر راه آن به وجود نمی‌آورد. هرکسی، چه زن و چه مرد، اگر جاذبه‌های ثروت، شهرت، مقام یا بدن را به چشم دیگران آورد، رهنمی کرده، و آنان را از رشد و رستگاری بازداشته است. مشغول داشتن انسان‌ها به جاذبه‌ها و به نمایش گذاشتن آنها، چشم و دل انسان‌های کم‌ظرفیت را کور، و آنان را از نور معرفت محروم می‌کند. از این رو «حجاب» و «پوشش» به دلیل ابعاد و آثار اخلاقی و تربیتی فراوانی که دارد، برای انسان واجب شده است.